

УДК 347.97

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-10>

Оксана УГРИНОВСЬКА, канд. юрид. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-3642-5903

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Анастасія ВІЦЬКАР, помічниця судді

ORCID ID: 0000-0001-8836-5212

Личаківський районний суд м. Львова, Львів, Україна

ПРАВО ВІДПОВІДАЧА НА ПЕРЕГЛЯДАННЯ ЗАОЧНОГО РІШЕННЯ: ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДИВЕРСИЇ ЗІ СТОРОНИ ВІДПОВІДАЧА ЧИ РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА БУТИ ВИСЛУХАНИМ

Вступ. Статтю присвячено доктринальному вивченню права відповідача на переглядання заочного рішення крізь призму строковості правової конструкції реалізації зазначеного права.

Методи. У роботі використано такі методи: формально-логічний; моделювання; компаративістський; аналізу та синтезу.

Результати. Виокремлено правові наслідки подання відповідачем заяви про переглядання заочного рішення з порушенням строку, установленого Цивільно-процесуальним кодексом України (далі ЦПК України); за відсутності правових підстав для поновлення зазначеного строку змодельовано дискреційні повноваження суду щодо переглядання заочного рішення в порядку цивільного судочинства. Наголошено на активному застосуванні в судовій практиці до 09 листопада 2021 року єдиного, науково обґрунтованого й виправданого в практичному аспекті підходу до розв'язання питання пропущення відповідачем строку на подання заяви про переглядання заочного рішення та за відсутності підстав для його поновлення. З урахуванням ґрунтовного вивчення мотивувальної частини постанови Великої Палати Верховного Суду від 09 листопада 2021 року виокремлено основні обставини, які стали підставою для формування колегією суддів Великої Палати висновку щодо правових наслідків і, відповідно, дій суду у випадку подання заяви про переглядання заочного рішення з пропущенням строку й за відсутності підстав для його поновлення. Після вивчення законодавчо закріплених у ЦПК України вимог до заяви про переглядання заочного рішення було сформульовано критерії "належно оформленої" такої заяви, яка внаслідок ст. 286 ЦПК України підлягає прийняттю судом до розгляду по суті.

Висновки. З огляду на правову природу інституту заочного розгляду справи, який є своєрідною процесуальною санкцією для відповідача й передбачає для нього певні обмеження в процедурі оскарження рішення суду, зокрема в частині законодавчого встановлення строку на подання заяви про переглядання справи, висловлено думку про те, що залишення без розгляду заяви про переглядання заочного рішення з підстав пропущення установленого законом строку на подання не може бути кваліфіковано як порушення прав відповідача і позбавлення його права на оскарження рішення в загальному порядку. Наголошено на неможливості постановлення ухвали про залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення з підстав пропущення визначеного законом строку й за відсутності підстав для його поновлення, оскільки зазначене суперечитиме як положенням ст. 126 ЦПК України, так і закріпленим у ст. 288 ЦПК України підставам для постановлення судового рішення за результатами розгляду заяви про переглядання заочного рішення по суті.

Ключові слова: заява про переглядання заочного рішення, належно оформлена заява, строк звернення до суду із заявою, процесуальний строк, відповідач.

Вступ

Рецепіюваний у процесуальне законодавство України у 2004 році, а фактично застосований із вересня 2005 року, інститут заочного розгляду справи по праву вважають однією з форм реалізації принципу змагальності в цивільному процесі. Зазначену процесуально-правову конструкцію було введено в чинний ЦПК України не випадково, а з урахуванням сформованої на той час потреби в реформуванні системи цивільного судочинства, зокрема в частині забезпечення закріпленого на конституційному рівні права на своєчасний і ефективний судовий захист. Запровадження зазначеного інституту сприяло виконанню Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань, оскільки відповідало положенням і було спрямоване на реалізацію рекомендації № R (84) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства, що направлені на вдосконалення судової системи. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити доступ сторін до спрощених і більш оперативних форм судочинства й захистити їх від зловживань і затримок, зокрема, надавши суду повноваження здійснювати судочинство більш ефективно. Двоїста природа унеможливіє однобічне розуміння інституту лише як спрощеної процедури цивільного судочинства, оскільки, маючи за мету забезпечення виконання завдань цивільного судочинства, інститут, з одного боку,

покликаний гарантувати права відповідача, а з іншого – захистити права позивача. І власне, найкраще один з аспектів правової природи інституту заочного розгляду, а саме гарантування права відповідача, реалізовується шляхом застосування механізму переглядання заочного рішення, ініціювати застосування якого має право виключно відповідач.

У правозастосовній діяльності роками була сформована усталена практика щодо питання правових наслідків подання заяви про переглядання заочного рішення із пропущенням установленого ЦПК України строку й за відсутності підстав для його поновлення. І суди цієї практикою послуговувались, застосовуючи її шляхом постановлення ухвали про залишення заяви про переглядання заочного рішення без розгляду з указаних вище підстав. Жодних зауважень зазначений підхід у правозастосованні не викликав і вважався, з певного погляду, справедливою санкцією для відповідача за порушення вимог закону щодо своєчасного, у передбачений ЦПК України строк, звернення до суду із заявою про переглядання заочного рішення. Аналіз судової практики, починаючи з 10.11.2021 року, дає підстави стверджувати, що сформульована Великою Палатою Верховного Суду у справі № 214/5505/16 позиція своєї основної мети – забезпечення єдності та сталості судової практики – не досягла, оскільки навіть на рівні Верховного Суду

дискусії з указанного питання тривають, про що свідчать згадані у цій роботі судові справи.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю формування більш переконливого й науково обґрунтованого підходу до розв'язання питання правових наслідків подання заяви про переглядання заочного рішення з пропущенням установленого ЦПК України строку й за відсутності підстав для його поновлення. Дослідженню сутності як інституту заочного розгляду справи загалом, так і переглядання заочного рішення зокрема, значну увагу приділяли такі науковці, як С. С. Бичкова, С. В. Васильєв, В. В. Комаров, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, Ю. В. Навроцька (у 2008 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему "Заочний розгляд справи в цивільному процесі України") та ін. А от власне питанню строку звернення до суду із заявою про переглядання заочного рішення та правових наслідків його пропущення значної уваги в науці приділено не було, його завжди побіжно розглядали в загальному контексті переглядання заочного рішення. Єдиною науковою роботою із цієї тематики на сьогодні є стаття Ю. В. Навроцької та У. Б. Воробель "Правові наслідки пропущення строку подання заяви про переглядання заочного рішення в цивільному судочинстві" (Навроцька, & Воробель, 2022), у якій дещо в іншому ракурсі висвітлено цю проблематику, ніж у нашій статті.

Метою статті є формування єдиного науково обґрунтованого підходу з посиланням на норми чинного процесуального законодавства України щодо розв'язання питання повноважень суду у випадку пропущення відповідачем строку на подання заяви про переглядання заочного рішення і за відсутності правових підстав для його поновлення.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають у зв'язку з поданням відповідачем заяви про переглядання заочного рішення з порушенням строку, установленого ЦПК України, в контексті сформульованої Великою Палатою Верховного Суду позиції в постанові від 09.11.2021 у справі № 214/5505/16.

Предметом дослідження є сутність конструкції строковості подання заяви про переглядання заочного рішення, правових наслідків її порушення відповідачем із неповажних причин.

Методи

У роботі використано такі методи: а) формально-логічний (застосовано для виокремлення основних обставин, які стали підставою для формування 09.11.2021 року Великою Палатою Верховного Суду відповідної правової позиції); б) моделювання (сприяв виробленню підходу стосовно дій суду у випадку пропущення відповідачем строку на подання заяви про переглядання заочного рішення та за відсутності правових підстав для його поновлення); в) компаративістський (забезпечив порівняння правових наслідків для відповідача у випадку залишення судом його заяви без розгляду й без задоволення з підстав пропущення строку на звернення до суду із заявою про переглядання заочного рішення); г) аналізу та синтезу.

Результати

09 листопада 2021 року Великою Палатою Верховного Суду було прийнято резонансну постанову у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74цс21). Резонансність постанови полягає в тому, що сформульовані Великою Палатою висновки кардинально змінили раніше напрацьований і підкріплений теоретичним підґрунтям підхід щодо правових наслідків, а отже, і дій суду у випадку подання заяви про переглядання

заочного рішення з порушенням передбаченого ЦПК України строку й за відсутності правових підстав для поновлення такого за клопотанням відповідача.

У зазначеній постанові Велика Палата сформулювала висновок, відповідно до якого *суд першої інстанції внаслідок подання відповідачем заяви про переглядання заочного рішення поза межами визначеного законом строку й за відсутності підстав для його поновлення має, відповідно до вимог ЦПК України, не залишати заяву про переглядання заочного рішення без розгляду на стадії її прийняття судом до розгляду, а залишити цю заяву без задоволення після прийняття її судом до розгляду на предмет дотримання строку її подання.*

Отже, для забезпечення єдності судової практики щодо застосування приписів гл. 11 розд. III ЦПК України до порядку розгляду заяви про переглядання заочного рішення, поданої поза межами встановленого строку, Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку, сформульованого в постанові Верховного Суду у складі колеґії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 13 січня 2021 року у справі № 1519/2-4031/11. *Суть відступу полягає у тому, що суд приймає до розгляду належно оформлену заяву про переглядання заочного рішення незалежно від пропущення строку на її подання та залишає цю заяву без задоволення у разі, якщо немає підстав для поновлення вказаного строку (п. 35 постанови)* (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09 листопада 2021 р. ...).

Як вбачається з мотивувальної частини постанови Великої Палати від 09 листопада 2021 року, формулюючи зазначений вище висновок щодо правових наслідків і, відповідно, дій суду у випадку подання заяви про переглядання заочного рішення з пропущенням строку й за відсутності підстав для його поновлення, судді Великої Палати обґрунтовували свою позицію, опираючись на такі обставини (висновки).

По-перше, ураховуючи положення першого речення ч. 1 ст. 286 ЦПК України щодо прийняття судом до розгляду лише належно оформленої заяви про переглядання заочного рішення, Велика Палата висувала про те, що в розумінні ЦПК України належно оформленою заявою про переглядання заочного рішення є заява, яка подана із чітким дотриманням вимог ч. 1–7 ст. 285 ЦПК України щодо форми та змісту такої заяви (п. 19–22 постанови). Крім того, посилаючись на положення ч. 8 ст. 285 ЦПК України й відповідно трактуючи його, Велика Палата наголосила, що цей припис треба розуміти як такий, що стосується невиконання саме тих вимог, які передбачені у ч. 1–7 ст. 285 ЦПК України. Якщо учасник справи оформив заяву про переглядання заочного рішення без дотримання указаних вимог, тобто неналежно, то до цієї заяви застосовуються положення ст. 185 ЦПК України. В інших випадках її положення до заяви про переглядання заочного рішення незастосовні.

По-друге, урахувавши положення ст. 126 ЦПК України, згідно з якою право на вчинення процесуальної дії втрачається із закінченням строку, установленого законом або судом, а документи, подані після закінчення процесуальних строків, залишаються без розгляду, крім випадків, передбачених цим Кодексом, Велика Палата висувала таке. Не в усіх випадках, коли до суду надійшли документи після спливу процесуального строку, їх слід залишати без розгляду. Наприклад, якщо відповідач подав заяву про переглядання заочного рішення поза межами встановлених ч. 2, 3 ст. 284 ЦПК України строків, то це, згідно з положеннями гл. 11 розд. III ЦПК України, не звільняє суд від обов'язку застосувати

порядок, визначений у ст. 287 ЦПК України, і постановити через пропущення строку на подання заяви про переглядання заочного рішення ухвалу про залишення цієї заяви без задоволення, якщо немає підстав для задоволення заяви про поновлення відповідного строку (п. 24 постанови) (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09 листопада 2021 р. ...).

Цього висновку Велика Палата дійшла з урахуванням того, що, оскільки кожна належно оформлену заяву про переглядання заочного рішення суд зобов'язаний, згідно з першим реченням ч. 1 ст. 286 ЦПК України, прийняти й невідкладно надіслати її копію та копії додаткових до неї матеріалів іншим учасникам справи, то немає ґрунтовних підстав вважати, що визначений ст. 287 ЦПК України порядок розгляду заяви про переглядання заочного рішення застосовний тільки до розгляду суті цієї заяви й незастосовний до розгляду на предмет дотримання строку її подання. Тому, оскільки спеціальне правове регулювання, передбачене гл. 11 розд. III ЦПК України, охоплює порядок розгляду заяви про переглядання заочного рішення, поданої поза межами встановленого строку, то немає підстав залишати її без розгляду на основі ст. 126 ЦПК України. Крім того, процесуальний закон не передбачає, що суд, розглянувши належно оформлену заяву про переглядання заочного рішення (зокрема на предмет того, чи є підстави у зв'язку з пропущенням строку на її подання розглядати цю заяву по суті), може вчинити інші дії, ніж передбачені у ч. 3 ст. 287 ЦПК України. Тому у випадку, коли суд вважатиме неможливим поновити строк на подання заяви про переглядання заочного рішення, він має залишити її із цієї підстави без задоволення (п. 26–27 постанови) (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09 листопада 2021 р. ...).

По-третє, формулюючи відповідний висновок, Велика Палата, очевидно, переслідувала мету забезпечити відповідачу можливість у будь-якому випадку апеляційного оскарження заочного рішення в загальному порядку, оскільки з аналізу п. 12.1.4, 28 постанови проблему Велика Палата вбачала в тому, що саме в разі залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення, а не без розгляду, відповідач може оскаржити заочне рішення у загальному порядку, установленому ЦПК України. А отже, без скасування ухвали суду про залишення без розгляду заяви відповідача про переглядання заочного рішення відповідач позбавлений можливості оскаржити заочне рішення у загальному порядку, оскільки в цьому разі строк на апеляційне оскарження рішення починає відраховуватися з дати постановлення ухвали про залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення (ч. 4 ст. 287 ЦПК України).

Попри висловлену Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 09 листопада 2021 року у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74цс21) позицію щодо правових наслідків подання заяви про переглядання заочного рішення поза межами строків, установлених ЦПК України, і відповідних дій суду, у таких справах аналіз судової практики та даних Єдиного державного реєстру судових рішень свідчить про те, що в цьому питанні не все так однозначно. Так, починаючи з 10.11.2021 року і до 31.12.2023 року включно, у реєстрі зареєстровано 283 процесуальні документи – ухвали суду першої інстанції про залишення заяви про переглядання заочного рішення без розгляду з підстав пропущення строку на звернення й відсутності підстав для його поновлення. Більше того, і в наукових колах висловлювались зауваження

щодо сформульованої Великою Палатою правової позиції (Навроцька, & Воробель, 2022).

Зазначене свідчить про те, що вказане питання потребує детального дослідження та остаточного розв'язання для формування єдиної, науково обґрунтованої та справедливої правозастосовної практики.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 284 ЦПК України, заяву про переглядання заочного рішення може бути подано протягом тридцяти днів із дня його проголошення (Цивільний процесуальний кодекс України. ...)

Очевидно, що для правильного визначення правових наслідків пропущення таких строків і дій суду необхідно передусім визначитись із правовою природою строку на подання заяви про переглядання заочного рішення.

Чинний процесуальний кодекс оперує правовою категорією процесуальних строків, однак поняття таких на законодавчому рівні не містить. Поряд із цим ст. 120 ЦПК України, регулюючи питання видів процесуальних строків, зазначає, що строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії, установлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені, то встановлюються судом. Отже, аналіз положень ст. 120 ЦПК України дає підстави для формулювання такого поняття процесуальних строків. *Процесуальний строк – це встановлений законом чи за певних обставин (не визначено законом) судом строк, у межах якого вчиняються процесуальні дії.*

Звичайно, наукова доктрина оперує різноманітними визначеннями й трактуваннями поняття цивільних процесуальних строків. Зокрема, представник одеської школи права Л. А. Ольховик трактує цивільний процесуальний строк як період часу або момент часу, установлений законом або судом, протягом якого або до настання якого суд і учасники цивільного процесу повинні виконати певні процесуальні дії чи утриматися від виконання будь-яких процесуальних дій (Ольховик, 2016, с. 114). Творчий колектив за загальною редакцією Н. В. Василюки, Б. І. Гульки, О. О. Кота в науково-практичному коментарі до ЦПК України зазначає, що процесуальний строк – це проміжок часу, установлений законом або судом для здійснення певних процесуальних дій учасниками справи, іншими учасниками судового процесу, а в окремих випадках і особами, які не брали участь у справі (Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар).

Однак у спірній ситуації ми спираємось на імперативні правила, установлені законодавцем, щодо правової природи процесуальних строків, оскільки саме від їхніх особливостей та ознак залежить правильна кваліфікація строку на подання заяви про переглядання заочного рішення.

Отже, можна стверджувати, що сутнісними законодавчими властивостями процесуального строку, згідно з положеннями ЦПК України (аналіз положень ст. 120-12 ЦПК України), є:

- суб'єкт установлення – установлюється законом або за певних обставин судом;
- функціональне призначення – спрямоване на вчинення процесуальних дій;
- суб'єкти, щодо яких установлюються процесуальні строки, – учасники справи;
- правові наслідки доведеності учасником справи поважності причин пропущення строку – пропущений процесуальний строк, установлений законом, за наявності підстав підлягає поновленню, а встановлений судом процесуальний строк може бути продовжений;

• імперативні правові наслідки пропущення строку; за недоведеності поважності причин пропущення такого – втрата права на вчинення процесуальної дії, тобто подані документи залишаються без розгляду.

З урахуванням наведених вище й виокремлених основних законодавчих ознак процесуального строку можна дійти висновку, що встановлений законодавцем у ч. 2 ст. 284 ЦПК України строк у розумінні ст. 120 ЦПК України є процесуальним строком, установленим законом, на вчинення відповідачем як учасником справи відповідної процесуальної дії – подання заяви про переглядання заочного рішення.

Кваліфікація строку на подання заяви про переглядання заочного рішення як процесуального строку здійснюється і на рівні цивілістичної доктрини. Зокрема, указану позицію підтримують такі вчені-процесуалісти, як Ю. В. Навроцька (Навроцька, 2009, с. 122), В. В. Комаров (Комаров, Гусаров, & Сакара, 2016, с. 161), Н. О. Кіреєва (Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар, 2021), Р. Я. Демків (Демків, 2018, с. 57) та ін.

Більше того, слід зазначити, що тлумачення положення ч. 2 ст. 284 ЦПК України з урахуванням принципу розумності й "методу чесного читання" свідчить, що закріплений у цій нормі 30-денний строк стосується *виключно* права відповідача на подання заяви і не свідчить, що подана відповідачем заява за відсутності інших процесуальних недоліків буде автоматично прийнята судом до розгляду по суті незалежно від дотримання цього строку.

Зважаючи на правову природу строку на подання заяви про переглядання заочного рішення як процесуального строку очевидним є необхідність застосування до такого положень ст. 127 ЦПК України з особливостями, передбаченими ч. 3, 4 ст. 284 ЦПК України, і, що найважливіше, положень ст. 126 ЦПК України в частині правових наслідків пропущення процесуальних строків, оскільки спеціальний розділ кодексу "Заочний розгляд справи" цього питання не врегулює.

З урахуванням ст. 126 ЦПК України в контексті ст. 284 ЦПК України у випадку пропущення строку, установленого ст. 284 ЦПК України, відповідач, згідно зі ст. 126 ЦПК України, втрачає право на вчинення процесуальної дії – подання заяви, а відповідно, подання заяви про переглядання заочного рішення з порушенням установленого ст. 284 ЦПК України строку не може бути підставою для її прийняття до розгляду й відмови з підстав пропущення строку, оскільки таке суперечитиме як положенням ч. 2 ст. 126 ЦПК України, так і положенням ст. 287, 288 ЦПК України.

Хоча в постанові від 09.11.2021 року Велика Палата Верховного Суду не оспорує правової природи строку на подання заяви про переглядання заочного рішення як процесуального строку, однак висловлена нею позиція повністю нівелює положення ст. 126 ЦПК України щодо правових наслідків пропущення процесуальних строків (залишення без розгляду документів). Більше того, Велика Палата фактично висловленою позицією передбачила зовсім інші, не передбачені процесуальним кодексом, процесуальні наслідки пропущення процесуальних строків, установлених законом (залишення заяви без задоволення). При цьому Великою Палатою не враховано ще однієї особливості процесуальних строків, зокрема того, що процесуальні строки відіграють важливу роль у системі судового захисту прав громадян, оскільки вони забезпечують стабільність і визначеність цивільних процесуальних правовідносин під час цивільного процесу (Демків, 2018, с. 62).

Відстоюючи позицію щодо необхідності саме залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення, а не без розгляду, з підстав пропущення строку на звернення з такою Великою Палатою висувалося, що вимога про додержання строку на звернення до суду з указаною заявою не впливає на ознаку належності оформлення такої, що є основним для прийняття судом заяви про переглядання заочного рішення до розгляду.

Відповідно до ч. 1 ст. 286 ЦПК України, прийнявши *належно оформлену заяву про переглядання заочного рішення*, суд невідкладно надсилає її копію та копії доданих до неї матеріалів іншим учасникам справи (Цивільний процесуальний кодекс України. ...).

Закріплена положеннями ст. 286 ЦПК України процедура, тобто дії суду після прийняття заяви про переглядання заочного рішення, як видно зі змісту зазначеної статті, стосуються *виключно належно оформленої заяви*. Очевидно, що належно оформленою заявою є заява, яка подана з дотриманням передбаченого ст. 284 ЦПК України порядку та строку подання такої, а також відповідає закріпленому у ст. 285 ЦПК України вимогам щодо форми та змісту заяви про переглядання заочного рішення.

Аналогічної позиції дотримувався і Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду в постанові від 13 січня 2021 року у справі № 1519/2-4031/11 (провадження № 61-13202св20), зазначивши, що лише у випадку подання належно оформленої заяви про переглядання заочного рішення у строки, визначені ст. 284 ЦПК України (ст. 228 ЦПК України 2004 року), або з відповідним клопотанням про поновлення процесуального строку, передбаченого на звернення до суду із заявою про переглядання заочного рішення, яке позитивно розглянуте судом, можна прийняти до розгляду заяву про переглядання заочного рішення та постановити ухвалу про залишення такої заяви без задоволення або скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду в загальному порядку (ч. 3 ст. 287 ЦПК України) (Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 13 січня 2021 р. ...).

Отже, належність оформлення заяви про переглядання заочного рішення слід трактувати ширше, аніж висловлено позицією Великої Палати в постанові від 09 листопада 2021 року, у якій остання відступила від позиції, висловленої у справі № 1519/2-4031/11.

Аналіз положень ст. 286 ЦПК України дає підстави стверджувати, що підставою для застосування і реалізації такої є суворе й чітке дотримання відповідачем *вимог ст. 284–285 ЦПК України в сукупності*, тобто дотримання вимог ст. 284–285 ЦПК України в сукупності є передумовою для застосування положень ст. 286 ЦПК України. Указане випливає ще й із того, що положення ст. 284–285 ЦПК України за своєю хронологічною послідовністю передують ст. 286 ЦПК України, а тому застосування та реалізація ст. 286 ЦПК України є логічним і послідовним продовженням попередньо дотриманих положень ст. 284–285 ЦПК України в сукупності.

Таким чином, суд може констатувати факт подання належно оформленої заяви про переглядання заочного рішення, а отже, вчиняти дії, передбачені ст. 286 ЦПК України щодо прийняття такої до розгляду, лише в тому випадку, якщо заява подана з дотриманням вимог щодо форми та змісту такої (ст. 285 ЦПК України), а також у строки, визначені ст. 284 ЦПК України, чи з відповідним клопотанням про поновлення процесуального строку, яке попередньо позитивно розглянуте судом.

Крім того, досить суперечливою з позиції норм процесуального кодексу є можливість постановлення ухва-

ли про залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення з підстав пропущення строку на звернення до суду з такою. Стаття 287 ЦПК України передбачає лише два види процесуальних документів, які можуть бути прийняті *за результатами розгляду по суті заяви про переглядання заочного рішення*: ухвала про відмову в задоволенні заяви (ЦПК України називає її *ухвалою про залишення заяви без задоволення*) й ухвала про задоволення заяви (скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження). При цьому аналіз положень ст. 288 ЦПК України дає підстави висувати про те, що передбачені ст. 287 ЦПК України види ухвал можуть бути постановлені *лише за результатами розгляду заяви по суті, а не з процесуальних питань (дотримання строку звернення до суду)*. Відповідно до ч. 1 ст. 288 ЦПК України заочне рішення підлягає скасуванню, якщо судом буде встановлено, що відповідач не з'явився в судові засідання та (або) не повідомив про причини неявки, а також не подав відзив на позовну заяву з поважних причин, і докази, на які він посилається, мають істотне значення для правильного розв'язання справи. Зазначені в ч. 1 ст. 288 ЦПК України підстави, які в теорії цивільного процесу називають матеріальною та процесуальною підставами, у сукупності є підставами, які підлягають дослідженню судом лише при розгляді справи по суті. Наявність таких підстав, підтвердження їх відповідними доказами є підставою для задоволення заяви, а невстановлення таких у процесі розгляду заяви по суті – відмови у її задоволенні.

Формуючи в постанові від 09 листопада 2021 року відповідну правову позицію, *Велика Палата зробила наголос на тому, що така процесуальна конструкція розв'язання питання пропущення відповідачем процесуального строку спрямована на забезпечення його права й можливості в будь-якому випадку апеляційно оскаржити заочне рішення в загальному порядку*, оскільки, відповідно до ч. 4 ст. 287 ЦПК України, заочне рішення може бути оскаржене в загальному порядку, установленому цим Кодексом, *лише в разі залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення*. У такому випадку строк на апеляційне оскарження рішення починає відраховуватися з дати постановлення ухвали про залишення заяви про переглядання заочного рішення без задоволення.

І, власне, ось ця обставина, на нашу думку, викликає найбільше застережень, оскільки є своєрідною можливістю для відповідача обійти інститут процесуальних строків і тим самим знівелювати саму правову природу інституту заочного розгляду й, відповідно, ініціювати переглядання, цілком імовірно, законного рішення, яке набуло законної сили, за умови неоскарження такого стороною позивача в загальному порядку.

У цьому аспекті варто наголосити на тих особливостях правової природи процесуального інституту заочного розгляду справи, які з незрозумілих причин Великою Палатою не враховані.

Інститут заочного розгляду і, відповідно, ухвалення заочного рішення є своєрідною процесуальною санкцією для відповідача, а отже, указане тягне за собою певні обмеження в процедурі оскарження такого рішення, зокрема в частині законодавчого встановлення строку на подання заяви про переглядання заочного рішення. Таке обмеження покликане дисциплінувати відповідача, змусити його користуватися своїми процесуальними правами добросовісно й виконувати свої процесуальні обов'язки належним чином. А тому відповідач повинен бути готовим до тих наслідків, які передбачає засто-

сування та реалізація процесуального інституту переглядання заочного рішення. При цьому варто зауважити, що обґрунтоване застосування судами наслідків пропущення строків переглядання судових рішень не є порушенням права на доступ до суду.

На таких висновках неодноразово наголошував у своїх рішеннях і Європейський суд з прав людини (далі ЄСПЛ), який зазначав, що право на звернення до суду, одним з аспектів якого є право доступу до суду, не є абсолютним; воно може бути обмеженим, особливо щодо умов прийнятності скарги, оскільки за своєю природою це право вимагає регулювання з боку держави, яка щодо цього користується певними межами самостійного оцінювання (рішення у справі "МПП "Голуб" проти України" від 18 жовтня 2005 року). У рішенні від 03 квітня 2008 року у справі "Пономарьов проти України" ЄСПЛ указав, що розв'язання питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими. Від судів вимагається вказувати підстави, проте навіть тоді можливість поновлення не буде абсолютною, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають уживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження. У кожній справі національні суди мають перевіряти, чи підстави для поновлення строків для оскарження виправдовують втручання у принцип *res judicata*, особливо коли національне законодавство не обмежує дискреційні повноваження судів ні в часі, ні в підставах для поновлення строків.

Вчені-процесуалісти неодноразово наголошували на зазначеній вище особливості інституту заочного розгляду та її впливові на особу відповідача. Наприклад, Ю. В. Навроцька зазначає, що якщо все-таки схилитися до думки, що заочний розгляд – це санкція, то, на її думку, доцільно її обґрунтовувати тим, що заочний розгляд є несприятливим процесуальним наслідком для відповідача, який не виконує обов'язок повідомляти суд про причини неявки в судові засідання. Заочний розгляд справи можна вважати також санкцією за невиконання відповідачем передбаченого ст. 27 ЦПК України (у старій редакції) його обов'язку добросовісно здійснювати свої процесуальні права й виконувати процесуальні обов'язки (Навроцька, & Воробель, 2022, с. 30). Аналогічної позиції дотримуються Я. Р. Даніленко та І. В. Атаманчук (Даніленко, & Атаманчук, 2021, с. 95).

Більше того, потрібно врахувати й те, що повернення до такої особливої процедури законодавця спонукала необхідність забезпечення справедливого та своєчасного розгляду й розв'язання цивільних справ для того, щоб гарантувати недопущення як зловживання процесуальними правами відповідачами, так і затягування цивільного судочинства. Крім того, уведення цього інституту відповідало міжнародним стандартам. Зокрема, згідно із ч. 2 принципу 2 додатку до рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи, державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, було рекомендовано: якщо в ході судового провадження сторона поводиться недобросовісно і явно зловживає процедурою з очевидною метою затягнути провадження, суд має бути наділений повноваженнями невідкладно ухвалити рішення по суті справи (Бичкова, 2018, с. 52).

Отже, впевнено можна стверджувати, що заочне провадження і є додатковою гарантією позивачеві від зловживання відповідачем процесуальними правами, усунення причин затягування процесу, дотримання судами строків розгляду справи. Проте варто пам'ятати, що в окремих випадках розгляд справ у порядку заочного

провадження не спрощує, а ускладнює процес і дає відповідачу можливість його затягнути, оскільки він має право на скасування заочного рішення судом, який його ухвалив, після чого справа розглядається в загальному порядку. Ось чому дотримання судами процесуального законодавства при ухваленні й перегляданні заочного рішення є визначальним для досягнення мети інституту заочного провадження – сприяти ефективному й оперативному здійсненню правосуддя (Марчук, & Бондарчук-Ладна, 2016, с. 60).

Зважаючи на те, що інститут заочного рішення спрямований, з одного боку, на розширення засад диспозитивності в цивільному процесі (зокрема свободи розсуду сторін), а з іншого – на запобігання можливості зловживання процесуальними правами й установлення відповідальності за ці зловживання (Горбонос, & Івашук, 2012, с. 148), вважаємо, що передбачені законодавством процесуальні фільтри у вигляді встановлення чіткого строку на подання відповідачем заяви про переглядання заочного рішення та правових наслідків пропущення такого унеможливають зміну таких судовою практикою в односторонньому порядку, оскільки провокуватимуть різного роду процесуальні диверсії з боку відповідача. Отже, переслідуючи мету забезпечення прав відповідача на оскарження заочного рішення в загальному порядку, можна стикнутися зі ще більшою проблемою – грубим порушенням прав та інтересів позивача, який також повинен мати певні процесуальні гарантії від проведеного заочного розгляду справи й ухваленого за його результатами заочного рішення.

Наголошуємо, що з моменту прийняття Великою Палатою Верховного Суду постанови від 09 листопада 2021 року у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74цс21) минуло не так багато часу, однак висновки, сформульовані в ній щодо правової природи строку на переглядання заочного рішення, і нині скептично сприймаються науковою спільнотою та є причиною значної частини наукових дискусій і обговорень. Важко пристосовується до нового підходу до розв'язання зазначеного питання і судовою практикою. Наприклад, *ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 26 квітня 2023 року у справі № 465/5184/14-ц (провадження № 61-12182св20) зазначену справу передано на розгляд Великої Палати Верховного Суду у зв'язку з наявністю підстав для відступу від висновку, викладеного Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 9 листопада 2021 року у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74цс21) щодо неможливості залишення без розгляду заяви про переглядання заочного рішення, поданої з пропущенням строку подання, або якщо причини пропущення строку визнані судом неповажними.*

Передаючи справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Касаційний цивільний суд у справі № 465/5184/14-ц виходив із того, що в постанові від 9 листопада 2021 року у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74цс21) Великою Палатою Верховного Суду істотно змінено підхід до розгляду заяви про переглядання заочного рішення суду в разі подання її з пропущенням установленого для цього процесуального строку, який існував із часу запровадження інституту заочного рішення, тобто з 30 вересня 2005 року, і який не містив суттєвих проблем у правозастосуванні. При цьому аналіз практики ухвалення та переглядання судами заочних рішень у цивільних справах як новели цивільного процесу дозволяє дійти висновку, що питання щодо пропущення строку на подання заяви про переглядання заочного рішення суди вирішували на підставі статті ЦПК України,

що передбачала наслідок пропущення процесуального строку, яким є залишення заяви без розгляду, а не без задоволення. Більше того, усталеною була практика, за якою питання про поновлення пропущеного процесуального строку вирішував суд, який ухвалив заочне рішення, а не суд вищої інстанції, як це запропонувала Велика Палата Верховного Суду. Тобто вже після того, як суди перевірили додержання строку подання заяви про переглядання заочного рішення і вчинили, у разі необхідності, певні процесуальні дії, суд перевіряє відповідність форми і змісту заяви про переглядання заочного рішення до вимог ст. 285 ЦПК України. Такими є структура цивільного процесу і темпоральність дій суду. Крім того, модель, запропонована Великою Палатою Верховного Суду, згідно з якою перевірка процесуального строку подання заяви про переглядання заочного рішення здійснюється апеляційним судом при перегляданні заочного рішення суду по суті, спричиняє для судової практики безліч нових процесуальних проблем, які постановою не розв'язані. Зокрема, Великою Палатою Верховного Суду не вирішено питання подальших процесуальних дій апеляційного суду у випадку, якщо цей суд при перегляданні заочного рішення по суті дійде висновку, що відповідач без поважних причин пропустив строк подання заяви про переглядання заочного рішення суду. До того ж у такій ситуації постає питання, як бути апеляційному суду, якщо до місцевого суду подані відповідні заяви іншими відповідачами, адже переглядання заочного рішення судом, що його ухвалив, є персоналізованим правом і обов'язком кожного із залучених до справи відповідачів. Запропонований Великою Палатою Верховного Суду підхід, яким передбачено, що перевірка процесуального строку подання заяви про переглядання заочного рішення здійснюється апеляційним судом при перегляданні заочного рішення суду, по суті нівелює (знищує) ту мету і ціль, з якою до цивільного судочинства у 2004 році повернуто такий інститут, як заочний розгляд справи, після його скасування у 1929 році. Заочний розгляд справи є процесуальною санкцією, цивільно-процесуальною відповідальністю відповідача як самостійним видом юридичної відповідальності, який не те що не з'явився до суду (це його право), а не повідомив суд про причини своєї неявки, маючи таку можливість, а потім вимагає (саме за це, за свою поведінку) скасувати заочне рішення суду. Тобто якщо норми цивільного процесуального законодавства встановлюють правові приписи щодо належної поведінки учасників цивільного судочинства, передбачають певні обов'язки в цивільному процесі, то наявність для відповідача процесуальної санкції, а саме можливості пройти всю процедуру переглядання заочного рішення, є необхідною, оскільки дозволяє забезпечити додержання зобов'язувальних цивільних процесуальних норм. Саме це, на думку колегії суддів, не врахувала Велика Палата Верховного Суду, змінюючи застосовувані доволі тривалий час парадигми інституту заочного розгляду справи (Ухвала Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 26 квітня 2023 р. ...). А тому правовий висновок колегії суддів Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду в ухвалі від 26 квітня 2023 року щодо мети інституту заочного розгляду справи, а саме щодо необхідності лише суду першої інстанції вирішувати, чи приймати заяву про переглядання заочного рішення з можливістю залишення заяви без розгляду в разі пропущення строку на її подання, з подальшим обов'язком відповідача оскаржити таку ухвалу місцевим суду, а не саме заочне рішення суду, як процесуальна санкція і відповідальність відповідача, на думку суду, узгоджується із загальною доктриною

науковців-процесуалістів (Ухвала Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 26 квітня 2023 р. ...).

Однак ініційований Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду в ухвалі від 26 квітня 2023 року процесуальний конфлікт, переданий на розгляд Великої Палати, не був розв'язаний, оскільки 19 жовтня 2023 року Велика Палата Верховного Суду постановила ухвалу, якою вирішила повернути справу на розгляд Верховному Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду. Крім того, у п. 34 постанови було зауважено, що саме періодичне передавання їй на розгляд справ для розв'язання однієї і тієї самої проблеми за відсутності обґрунтованих підстав і лише з мотивів незгоди з раніше сформульованими Великою Палатою Верховного Суду висновками не сприяє дотриманню принципу юридичної визначеності, на необхідність застосування якого звернув увагу Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду в ухвалі від 26 квітня 2023 року. Крім того, висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені в постанові від 9 листопада 2021 року у справі № 214/5505/16, ніяк не перешкоджають судам застосовувати визначені ЦПК України заходи реагування на випадки зловживання відповідачем правом на оскарження заочного рішення суду першої інстанції (Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 19 жовтня 2023 р. ...). Натомість судді Великої Палати С. Ю. Мартев та І. А. Воробйова висловили окрему думку, згідно з якою мотиви, викладені в ухвалі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 26 квітня 2023 року, містять достатньо підстав для прийняття справи на розгляд Великою Палатою Верховного Суду й надання обґрунтованих висновків щодо необхідності розв'язання питання про неможливість залишення без розгляду заяви про переглядання заочного рішення, поданої з пропущенням строку її подання, або якщо причини пропущення строку визнані судом неповажними (Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду ...).

Дискусія і висновки

Дослідження теоретико-правової природи права відповідача на переглядання заочного рішення крізь призму строкості правової конструкції реалізації зазначеного права дозволило зробити такі узагальнення:

1) установлений законодавцем у ч. 2 ст. 284 ЦПК України строк у розумінні ст. 120 ЦПК України є процесуальним строком, установленим законом, на вчинення відповідачем як учасником справи відповідної процесуальної дії – подання заяви про переглядання заочного рішення, а тому у випадку пропущення такого строку в частині правових наслідків застосуванню підлягають положення ст. 126 ЦПК України;

2) належність оформлення заяви про переглядання заочного рішення слід розглядати в широкому значенні, відповідно до якого належно оформленою заявою є така, що подана з дотриманням передбаченого ст. 284 ЦПК України порядку та строку подання, а також відповідає закріпленню у ст. 285 ЦПК України вимогам щодо форми та змісту заяви про переглядання заочного рішення;

3) постановлення ухвали про залишення заяви на переглядання заочного рішення без задоволення з підстав пропущення строку на звернення до суду з такою заявою не відповідає положенням ст. 287, 288 ЦПК України, відповідно до яких зазначений вид судового рішення може бути постановленим лише за результатами розгляду заяви про переглядання заочного рішення по суті, а не з процесуальних питань (дотримання строку звернення до суду);

4) оскільки інститут заочного рішення спрямований, з одного боку, на розширення засад диспозитивності в цивільному процесі (зокрема свободи розсуду сторін), а з іншого – на запобігання можливості зловживання процесуальними правами й установлення відповідальності за ці зловживання, то передбачені законодавством процесуальні фільтри у вигляді встановлення чіткого строку на подання відповідачем заяви про переглядання заочного рішення та правових наслідків пропущення такого не можуть бути розцінені як порушення прав відповідача.

З урахуванням наведеного доходимо висновку, що окреслений Великою Палатою Верховного Суду в постанові від 09 листопада 2021 року процесуальний орієнтир для судів першої інстанції у розв'язанні питання щодо дотримання відповідачем строку на подання заяви про переглядання заочного рішення та правових наслідків пропущення такого з неповажних причин (заява підлягає залишенню без задоволення) не лише кардинально змінив раніше сформований підхід до розв'язання цього питання, але й спровокував правову колізію, яка потребує якнайшвидшого вирішення. Сформована Великою Палатою позиція фактично стала плацдармом для зловживання відповідачем своїми процесуальними правами щодо подання заяви про перегляд заочного рішення. Кардинально змінивши підхід до розв'язання питання, Велика Палата фактично перетворила позивача на незахищеного учасника справи, позбавивши його при цьому можливостей, які він отримав з ухваленням заочного рішення. Отже, проблема залишається відкритою та потребує більш ретельного її дослідження Верховним Судом і, що найважливіше, якісного розв'язання, оскільки від цього залежить не лише формування єдиної та стабільної судової практики, але й виконання завдань цивільного судочинства.

Внесок авторів. Оксана Угриновська – концептуалізація розглядуваних проблем, забезпечення належного спрямування творчого пошуку й доступності викладу інформації, пошук наукових джерел, стилістичне оформлення тексту, розроблення методології; Анастасія Віцькар – пошук та опрацювання наукових джерел, розроблення методології статті, напрацювання моделей розв'язання розглядуваних проблем.

Список використаних джерел

- Бичкова, С. С. (2018). Заочний розгляд цивільної справи: сутність та умови. *Приватне право і підприємництво*, 18, 52–55. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prip_2018_18_12
- Горбонос, Ф. В., & Іващук, Н. Л. (2012). Поняття та умови заочного провадження справ у судах. *Наукові записки Львівського університету Бізнесу та права*, 8, 147–151.
- Даніленко, Я. Р., & Атаманчук, І. В. (2021). Ознаки інституту заочного розгляду справи в цивільному процесі України. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, 94–97. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11239/11128>
- Демків, Р. Я. (2018). Актуальні питання поновлення та продовження процесуальних строків у цивільному процесуальному кодексі України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Юридична*, 1, 55–63. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1002/1/09.pdf>.
- Комаров, В. В., Гусаров, К. В., & Сакара, Н. Ю. (2016). *Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: монографія* (В. В. Комаров, Ред.). Право.
- Марчук, О. Л., & Бондарчук-Ладна, О. В. (2016). Перегляд заочного рішення суду: деякі питання практичного застосування. *Судова Апеляція*, 4(45), 52–61. http://dpran.org.ua/files/sudova-apyatsiya_-4_45_-2016_.pdf
- Навроцька, Ю. В. (2009). *Заочний розгляд справи в цивільному процесі України: монографія*. Юрінком Інтер.
- Навроцька, Ю. В., & Воробель, У. Б. (2022). Правові наслідки пропущення строку подання заяви про перегляд заочного рішення в цивільному судочинстві. *Нове українське право*, 3, 40–48. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/281/246>
- Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду Мартева С. Ю. та Воробйової І. А. від 19 жовтня 2023 р. у справі № 465/5184/14-ц (провадження № 14-67ц/23). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114759223>

Ольховик, Л. А. (2016). Поняття процесуальних строків у цивільному процесі України. *Порівняльно-аналітичне право*, 1, 113–115. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/515777.pdf>.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09 листопада 2021 р. у справі № 214/5505/16 (провадження № 14-74ц21). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101473381>

Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 13 січня 2021 р. у справі № 1519/2-4031/11 (провадження № 61-13202св20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94297011>

Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 19 жовтня 2023 р. у справі № 465/5184/14-ц (провадження № 14-67ц23). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114390095>

Ухвала Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 26 квітня 2023 р. у справі № 465/5184/14-ц (провадження № 61-12182св20). <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111403040>

Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар (Н. В. Василюка, Б. І. Гульєво, О. О. Кот, Ред.). (2021). ВД "Дакор".

References

Бухчкова, С. С. (2018). Absentee consideration of a civil case: essence and conditions. *Private law and entrepreneurship*, 18, 52–55 [in Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2018_18_12

Civil procedural code of Ukraine: scientific and practical commentary. (2021). (N. V. Vasilyna, B. I. Gulko, O. O. Cat, Ed.). VD "Dakor" [in Ukrainian].

Civil Procedure Code of Ukraine. (2004). Law of Ukraine dated March 18, 2004 № 1618-IV [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Danilenko, Y. R., & Atamanchuk, I. V. (2021). Signs of the absentee case trial in the civil process of Ukraine. *Bulletin of the student scientific association of DonNU named Vasyi Stus*. 94–97 [in Ukrainian]. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/11239/11128>

Decision of the Civil Cassation Court of the Supreme Court dated April 26, 2023 in case № 465/5184/14-ts (Proceedings № 61-12182св20) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111403040>

Decision of the Grand Chamber of the Supreme Court dated October 19, 2023 in case № 465/5184/14-ts (Proceedings № 14-67ts23) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114390095>

Demkiv, R. Ya. (2018). Current issues of renewal and extension of procedural terms in the Civil Procedure Code of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Series: Legal*, 1, 55–63 [in Ukrainian]. <https://dspace.lvdvds.edu.ua/bitstream/1234567890/1002/1/09.pdf>

Gorbonos, F. V., & Ivashchuk, N. L. (2012). Concepts and conditions of absentee proceedings in courts. *Scientific Notes of the Lviv University of Business and Law*, 8, 147–151 [in Ukrainian].

Komarov, V. V., Husarov, & K. V., Sakara, N. Yu. (2016). *Civil justice of Ukraine: basic principles and institutions: monograph*. (V. V. Komarova, Ed.). Pravo [in Ukrainian].

Marchuk, O. L., & Bondarchuk-Ladna, O. V. (2016). Revision of a court decision in absentia: some questions of practical application. *Judicial Appeal*, 4(45), 52–61 [in Ukrainian]. http://idpnan.org.ua/files/sudova-apyelyatsiya_-4_45_-2016_.pdf

Navrotska, Yu. V. (2009). *Absentee consideration of a case in the civil process of Ukraine: a monograph*. Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Navrotska, Yu. V., & Vorobel, U. B. (2022). Legal consequences of missing the deadline for submitting an application for review of a decision in absentia in civil proceedings. *New Ukrainian law*, 3, 40–48 [in Ukrainian]. <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/281/246>

Olkhovyk, L. A. (2016). The concept of procedural terms in the civil process of Ukraine. *Comparative and analytical law*, 1, 113–115 [in Ukrainian]. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/515777.pdf>.

Resolution of the Civil Court of Cassation of the Supreme Court of January 13, 2021 in case № 1519/2-4031/11 (Proceedings № 61-13202св20) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94297011>

Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of November 9, 2021 in case № 214/5505/16 (Proceedings № 14-74cs21) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101473381>

Separate opinion of judges of the Great Chamber of the Supreme Court Martev S. Yu. and Vorobyova I. A. dated October 19, 2023 in case № 465/5184/14-ts (Proceedings № 14-67ts23) [in Ukrainian]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114759223>

Отримано редакцією журналу / Received: 11.02.24

Прорецензовано / Revised: 07.05.24

Схвалено до друку / Accepted: 17.06.24

Oksana UGRYNOVSKA, PhD (Law), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-3642-5903
Ivan Franko Lviv National University, Lviv, Ukraine

Anastasiia VITSKAR, assistant judge
ORCID ID: 0000-0001-8836-5212
Lychakiv District Court, Lviv, Ukraine

THE RIGHT OF THE DEFENDANT TO REVIEW A DECISION IN ABSENTIA: LEGALIZATION OF PROCEDURAL SABOTAGE ON THE PART OF THE DEFENDANT OR REALIZATION OF THE RIGHT TO BE HEARD

Background. The article addresses the doctrinal study of the defendant's right to review the decision in absentia through the prism of the time limit of the legal construction of the implementation of the said right.

Results. The legal consequences of the defendant's submission of an application for review of a decision in absentia in violation of the term established by the Civil Procedure Code of Ukraine are highlighted, and in the absence of legal grounds for renewing the specified term, the discretionary powers of the court to review a decision in absentia in civil proceedings are modeled. Emphasis is placed on the active application in judicial practice until November 9, 2021 of a single, scientifically substantiated and justified in practical aspect approach in solving the issue of the defendant missing the deadline for submitting an application for review of the decision in absentia and in the absence of grounds for its renewal. Taking into account the conducted detailed and thorough study of the motivational part of the resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated by November 9, 2021, the main circumstances that became the basis for the formation of the panel of judges of the Grand Chamber with regard to the legal consequences and, accordingly, actions of the court in the event of submitting an application for review of the decision in absentia are highlighted with a missed deadline and in the absence of grounds for its renewal. Relying on the legal position formed by the Grand Chamber of the Supreme Court in case No. 214/5505/16 on November 9, 2021, according to which the court leaves an application for review of a decision in absentia submitted outside the time limit established by law and in the absence of grounds for its renewal, without satisfaction, a legal assessment was made of the legal nature of the deadline for submitting the specified application and, taking into account the provisions of Article 120 of the Civil Procedure Code of Ukraine, it was classified as procedural deadlines. Examining the requirements for the application for the review of a decision in absentia legally established in the Civil Procedure Code of Ukraine, the criteria of a "properly executed" application for the review of a decision in absentia, which, pursuant to Article 286 of the Civil Procedure Code of Ukraine, is subject to acceptance by the court for review on its merits, have been formulated.

Conclusions. In view of the legal nature of the institution of absentee hearing, which is a kind of procedural sanction for the defendant and, accordingly, provides for the defendant certain limitations in the procedure of appealing such a decision, in particular in terms of the legislative establishment of the deadline for submitting an application for review of the absentee decision, expressed the opinion that the failure to consider the application for review of the decision in absentia on the grounds of missing the statutory deadline for submission cannot be qualified as a violation of the defendant's rights and deprivation of his right to appeal the decision in general. It is emphasized that it is impossible to pass a resolution on leaving the application for the review of the decision in absentia without satisfaction on the grounds of missing the deadline set by the law and in the absence of grounds for its renewal, since this would contradict both the provisions of Article 126 of the Civil Procedure Code of Ukraine and the grounds for issuing a court decision based on the results of consideration of the application for review of the decision in absentia on the merits.

Keywords: application for review of a decision in absentia, duly executed application, deadline for applying to the court with an application, procedural deadline, defendant.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.